

Strategické nakládání s rozpočty

Přehledné a cílené rozpočty umožní státu efektivně nasměrovat finance dle aktuálních potřeb a konkrétních cílů veřejné správy.

Popis problému

Současné veřejné rozpočty jsou neprůhledné, rigidní a silně limitované mandatorními výdaji, což činí jejich efektivní řízení obtížným. Více než 90 % národních zdrojů státního rozpočtu je vázáno na mandatorní výdaje.⁴⁷ Zbývající část stěží pokryje nezbytné provozní výdaje, což vede k omezení možnosti podpory nových nebo rozšíření stávajících programů. V důsledku toho stát není schopen pružně reagovat na aktuální výzvy nebo efektivně řídit klíčové priority – přitom očekáváme, že budoucí výzvy budou přinášet ještě větší tlak na veřejné rozpočty. Nedostatečná flexibilita a absence konkrétních cílů pro výdajové položky oslabují schopnost vlády alokovat prostředky tam, kde jsou skutečně potřeba. Střednědobé výhledy neslouží ke strategickému řízení. Podoba státního rozpočtu se za desítky let nezměnila, neodpovídá potřebě sledovat cíle, je velmi technická a nepřehledná. Důsledkem je oslabená důvěra veřejnosti ve spravedlnost a účelnost veřejných financí.

Navrhované řešení

Navrhujeme zavést moderní, přehledný a flexibilní systém veřejného rozpočtování s jasně definovanými cíli pro každou rozpočtovou kapitolu. Tento systém bude zahrnovat sjednocení cílů jednotlivých výdajových politik, jejich zohlednění ve státní rozpočtové dokumentaci a státním závěrečném účtu a zajištění dostupnosti těchto informací pro veřejnost.⁴⁸ Doporučujeme vytvořit legislativní a metodický rámec, který zahrne různé úrovně veřejných rozpočtů a poskytne správcům rozpočtových kapitol větší flexibilitu v alokaci zdrojů podle aktuálních priorit. V rámci Ministerstva financí by mělo být posíleno oddělení, které bude systematicky provádět revize výdajů, s ohledem na plnění stanovených cílů, a poskytovat doporučení na zefektivnění.

⁴⁷ Zpráva k návrhu zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2025.

⁴⁸ Bělohradský, A., Melcher, O., Frühauf, L. Moderní řízení veřejných financí v ČR. 2022. Dostupné z:

<https://www.ceskepriority.cz/files/ceske-priority-moderni-rizeni-verejnych-financi-v-cr.pdf>.

Bělohradský, A., Janský, P., Malá, M., Zindulková, K. Desatero pro moderní veřejné finance. 2025. Dostupné z:

<https://centrumverejnychfinanci.cz/wp-content/uploads/2025/01/Desatero-Centrum-verejnych-financi.pdf>.

Dopad

Přehledný a cílený systém veřejného rozpočtování přispěje ke spravedlivější a účelnější alokaci prostředků. Flexibilita umožní efektivnější využití zdrojů v případě krizí nebo změny priorit. Tím dosáhneme zlepšení reakceschopnosti státu, zvýšíme důvěru veřejnosti v řízení financí a podpoříme hospodářský rozvoj.

Doporučení

- **Zavést cílené rozpočty**

Do roka od nástupu do funkce vláda zajistí dostupnost informací o cílech rozpočtových oblastí, ať už na úrovni kapitol (např. MPSV), nebo jiným způsobem definovaných výdajových i příjmových politik (např. dlouhodobá péče v sociálně-zdravotním pomezí), a to zejména skrze úpravu klíčových dokumentů včetně státního závěrečného účtu a rozpočtové dokumentace.

- **Posílit střednědobý výhled rozpočtů**

V prvním roce funkčního období vláda schválí metodiku pro vyčíslení nákladů ve strategiích, která bude uplatňována při přípravě všech aktualizovaných či nových strategických dokumentů se záměrem propojit cíle ve strategiích s rozpočtovými oblastmi.

- **Ukotvit legislativní rámec pro řízení veřejných financí vcelku, tedy i mimo státní rozpočet** (např. skrze samosprávy, státní fondy či zdravotní pojišťovny)

Do dvou let od nástupu do funkce vláda upraví právní předpisy pro řízení veřejných financí, a to při zohlednění principů zacílení a střednědobého strategického výhledu. Mj. to pomůže předvídatelnosti ve financování příspěvkových organizací. Součástí by mělo být posílení role Národní rozpočtové rady pro sledování a hodnocení veřejných financí v celku.

- **Sjednotit a zefektivnit hodnocení výdajových politik**

Ministerstvo financí do roka od nástupu vlády do funkce vytvoří metodiku hodnocení výdajových politik a sledování jejich dopadů s ohledem na stanovené cíle. Společně s tím posílí kapacity pro provádění pravidelných revizí výdajů a jejich propojení s přípravou státního rozpočtu.